

SFÂNTUL EFREM SIRUL
SFÂNTUL IOAN DAMASCIN

Rugăciuni diverse
Plânsurile de seară
Rugăciuni închinare Maicii Domnului

Studiu introductiv, traducere și note de Alexandru Prelipcean

Cu un *Cuvânt înainte* de Pr. Lect. Dr. Roger Coresciuc

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte
CALINIC
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

Editura Crimca
Suceava, 2022

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Sfinții Efrem Sir(ian)ul și Ioan Damaschin(ul): de la schițări biografice la viziunea lor teologică privind rugăciunea	9
Sfântul Efrem Sirul	29
Rugăciune	31
Rugăciune	33
Rugăciune	35
Rugăciune	37
Rugăciune	38
Rugăciune	40
Rugăciune	44
Altă rugăciune	45
Altă rugăciune	46
Rugăciune	46
Rugăciune	49

Rugăciuni care sunt adunate din Sfânta Scriptură, cele mai multe, desigur, de către Sfântul Efrem, pentru cei care doresc să biruiască dorințele lor, care sunt atașați de patimile și de plăcerile [lor]	
[= Plânsurile de seară ale Sfântului Efrem Sirul]	51
Plânsul de Luni seară	53
Plânsul de Marți seară	65
Plânsul de Miercuri seară	76
Plânsul de Joi seară	89
Plânsul de Vineri seară	100
Plânsul de Sâmbătă seară	111
Un alt plânset	123
Plânsul de Duminică seară	126

Rugăciuni închinare Maicii Domnului 135

Rugăciune	135
Altă rugăciune	136
Altă rugăciune	139
Altă rugăciune	143
Altă rugăciune	152
Altă rugăciune	161
Altă rugăciune	168
Altă rugăciune	176
Altă rugăciune	181
Rugăciune de mărturisire către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu	188
Altă rugăciune	194

Sfântul Ioan Damaschin	199
Rugăciune	201
Altă rugăciune	202
Altă rugăciune	203
Bibliografie	205

Sfinții Efrem Sir(ian)ul și Ioan Damaschin(ul): de la schițări biografice la viziunea lor teologică privind rugăciunea

În pleiada imnografilor Bisericii creștine, doi autori sirieni dețin un loc cu totul aparte. Este vorba despre diaconul Efrem, provenit din Nisibe și viețuind în ultima parte a vieții în Edessa Siriei, și despre preotul și monahul Ioan, apărător și mărturisitor al teologiei sfintelor icoane, ambii cunoscuți în cadrul eclesial sub titlurile de Efrem Sir(ian)ul și Ioan Damaschin(ul). Deși viețuiesc în epoci diferite, cu situații și contexte istorice multiple, similitudinea cea mai sesizabilă dintre cei doi stă în tal(e/a)ntul compunerii de poeme creștine, prin care mesajul dogmatic devine astfel gravat în inimile auditoriului prin intermediul simplității discursului liric creștin.

Primul dintre ei este caracterizat astăzi ca diaconul care a funcționat, mai întâi de toate

„ca dascăl în mijlocul unei comunități creștine, mai întâi în Nisibe și mai apoi în Edessa, a devenit un monah ascet, care a trăit îndeosebi izolat în chilia sa din munții de lângă Edessa... Tradiția siriană l-a reprezentat deja devreme ca pe un filosof dumnezeiesc, un retor impresionant, care i-a biruit până și pe greci cu oratoria sa”^{III}.

^{III} Martin TAMCKE, *Creștinii din Tur Abdin. O introducere în istoria Bisericii Ortodoxe Siriace*, trad. D. Boicu, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015, p. 142.

Este limpede de înțeles că astfel de caracterizări evidențiază mai curând calitățile sale excepționale și mai puțin aspecte(le) bio-bibliografice ale Părintelui sirian în cauză. Exceptând aici trei surse, și anume *Viața Sfântului Efrem*, scrisă de ucenicul său Simeon de Samosata, *Cuvântul encomiastic la Sfântul Efrem*, atribuit în mod eronat Sf. Grigorie de Nyssa († 394)^{IV}, și *poemele nisibiene*, informațiile biografice sunt infuzate de o nuanță istorico-mi(s)tică sau fantezistă, în detrimentul celor veridice și supuse oricând *acribiei științifice*^V. De altfel, dacă ne-am baza strict pe anumite opere care ne-au parvenit prin variantele grecești, cum este cazul *Cuvântului de laudă la (Sfântul) Vasile cel Mare*^{VI}, atunci vom putea desprinde infime aspecte biografice efremiene. Spre exemplu, din acest cuvânt encomiastic extragem contextul întâlnirii dintre cei doi protagoniști (arhiepiscopul Vasile al Cezareei Capadociei și diaconul Efrem), mediată prin

^{IV} ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, „Εγκώμιον εἰς τὸν ὁσίον πατέρα ἡμῶν Ἐφραίμ”, în J.P. MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca*, vol. 46, Paris, 1863, col. 820A-849C.

^V Despre aceste surse, a se vedea: Sebastian BROCK, *L'ceil de lumière. La vision Spirituelle de Saint Ephrem*, traduit de l'anglais et du syriaque par Didier Rance, préface de Dom Louis Leloir, în coll. *Spiritualité Orientale*, 50, Abbaye de Bellefontaine, 1991, pp. 15-17; ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Ἔργα*, τόμος ἕκτος, κείμενο-μετάφραση-σχόλια ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Γ. Φραντζολά, Ἐκδόσεις „Τὸ Περιβολὴ τῆς Παναγίας”, Θεσσαλονίκη, 1995, pp. 17-18.

^{VI} Pentru originalul grecesc, a se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, „Εγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον”, în vol. ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Ἔργα*, pp. 338-355 (pentru versiunea în limba română, a se vedea textul în traducerea noastră: SF. EFREM SIRUL, „Cuvânt de laudă la Sfântul Vasile cel Mare”, în vol. *Cuvântări de laudă la sfinți*, în coll. *Patristica. Traduceri*, 17, Ed. Doxologia, Iași, 2019, pp. 85-96).

intermediul unui translator (indiciu direct că Sfântul Efrem nu cunoștea această limbă), precum și faptul că această întrevedere a dat naștere cristalizării unui encomion în cinstea mucenicilor din Sevastia Armeniei:

„După predică, ca unui bărbat [desăvârșit], lui [*Sfântului Vasile cel Mare* – subl.n.] i s-a dat de la Duhul Sfânt înștiințare despre mine și, de vreme a trimis după mine și m-a chemat pe mine, cel neînsemnat, a întrebat prin tâlcuitor, spunându-mi: «Tu ești Efrem, cel care ți-ai aplecat grumazul tău și ai ridicat jugul cuvântului cel mântuitor?». Și de vreme ce i-am răspuns, am spus: «Eu sunt Efrem, cel care am lăsat cele ale mele în spate pentru drumul cel ceresc». Și după ce m-a apropiat de sine, acest bărbat inspirat de Dumnezeu mi-a dat sărutarea sa cea sfântă. Iar după ce a așezat masa cu mâncărurile sufletului său înțelept, sfânt și credincios – nu masa plină de mâncărurile cele deșarte, ci plină de înțelesurile cele netrecătoare –, mi-a spus prin ce fel de fapte bune putem să-L apropiem cu desăvârșire pe Domnul pentru noi; cum ne vor împiedica atacurile păcatelor și cum vom închide intrările pătimirilor; cum vom dobândi virtutea apostolică și cum Îl vom îndupleca pe Judecătorul cel nemitarnic. De vreme ce am plâns, am strigat cu glas mare și am zis: «Tu, părinte, m-ai păzit pe mine, cel lipsit de vlagă și nepăsător. Călăuzește-mă pe drumul cel drept; poartă inima mea cea aspră precum o piatră spre pocăință, fiindcă pe tine Dumnezeu te-a dăruit sufletelor, ca să vindecii sufletul meu. Du deci nava sufletului meu la limanul cel lin». El, ca un bun învățător, a privit cu grijă la mine. Ținea strâns, ca să o spun așa, toiagul trupului și, de vreme ce a smuls deprinderea patimilor celor fără de înțeles, a scos solzii mei, adică neputința ochilor mei... Atunci rărunchii mei au dorit mult să compună

un cuvânt de laudă pentru cei 40 de mucenici, fiindcă cel ales a pregătit urechile mele pentru orice faptă bună a răbdării lor^{vii}.

În schimb, mărturiile biografice cele mai numeroase pot fi extrase din așa-numitul *Testamentul Sfântului Efrem* (τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη), „cel mai cunoscut dintre documentele care s-au răspândit și ar fi fost întocmit de Efrem însuși în Edessa și care-l face să ia cuvântul la persoana I singular^{viii}. Acest *Testament*^{ix} furnizează indicii că Efrem, „cel ce a dobândit părul cel cărunț^x, viețuia în cetatea Edessei^{xi} ca simplu monah^{xii}. Dincolo de viețuirea sa ascetică, Efrem a fost preocupat să lupte chiar împotriva ereticilor epocii sale, precum Pavlonas și Arouad, pe care îi compătimește pentru denaturarea învățăturilor doctrinale și pentru încercarea celui din urmă de a se împotrivi sinaxelor eclesiastice^{xiii}. În eforturile sale ascetico-pastorale, diaconul

vii ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, pp. 89-90 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Cuvânt de laudă la Sfântul Vasile cel Mare*, pp. 89-90).

viii M. TAMCKE, *Creștinii din Tur Abdin...*, pp. 142-143.

ix Pentru textul original, a se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, „Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη”, în vol. ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Ἔργα*, pp. 395-432 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, „Testamentul Sfântului Efrem”, în vol. *Cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 123-147).

x A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, pp. 396-397 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, p. 124).

xi A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, p. 400 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, p. 126).

xii A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, pp. 401, 406 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, pp. 127, 131).

xiii A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, pp. 420-421 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, pp. 139-140).

Efrem a fost ajutat de anumiți ucenici, pe care îi prezintă nominal și cărora le mulțumește pentru aportul adus (Avva, „omul minunat”, Avraam, Simeon, Maras din Galileea, „bărbat galileean, blând și sincer, smerit și drept”, și Zenovie din Gizareus, vânător de profesie, „bărbat încercat, luptător puternic”)xiv. Moare în cetatea Edessei și este îngropat de către ucenicii săi, care i-au respectat *ad litteram* ultimele doleanțe^{xv}.

În cadrul dosarului hagiografic privind bio-bibliografia Sfântului Efrem sunt cuprinse și alte surse, precum operele *De viris illustribus* (115) a Fericitului Ieronim († 420)^{xvi}, *Istoria lausiacă* (*Lavsaiicon*, 40) a lui Paladie de Galatia († 430), episcop de Helionopolis și ucenic al Sf. Ioan Hrisostom, *Istoria bisericească* (III: 16) a lui Sozomen († cca. 450)^{xvii} și, nu în ultimul rând, cea a lui Teodoret de Cyr († 457; II, 30:11; IV, 29:1-4). Cele mai extinse informații provin de la episcopii Paladie și Teodoret de Cyr. Primul rezumă *biosul* Sfântului Efrem, „diaconul Bisericii din Edesa” după plecarea acestuia din Nisibe. Momentul marcant pe care-l creionează Paladie este tocmai foametea din Edessa (din 372) și modul prin care autorul sirian s-a impus, cunoscut ca „omul lui Dumnezeu”:

xiv A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, pp. 418-420 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, pp. 138-139).

xv A se vedea: ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ διαθήκη*, p. 432 (trad. rom.: SF. EFREM SIRUL, *Testamentul Sfântului Efrem*, p. 147).

xvi S. EUSEBII HIERONYMI, „De viris illustribus”, 115, în J-P. MIGNE (ed.), *Patrologia Cursus Completus. Seriae Latina*, vol. 23, Paris, 1845, col. 601A-760D (aici 707B).

xvii SOZOMEN, *Istoria bisericească*, III:16, trad. I. Gheorghian, Tipografia „Cărților Bisericești”, București, 1897, pp. 111-114.

„Nevoindu-se deci pururea în viața liniștită și zidind pe cei ce îl întâmpinau, mulți ani, la urmă a ieșit din chilie din pricina următoare: cunoscând o mare foamete cetatea Edesei și îndurându-se de ținutul agricol ce mergea spre pieire, s-a dus la oamenii avuți (în cele materiale) și le-a spus: «De ce nu aveți milă de firea omenească ce se stinge, ci păstrați bogăția spre osânda voastră?». Cugetând, aceștia i-au răspuns: «Nu avem în cine să ne încredem pentru a sluji celor ce flămânez. Căci toți negustoresc lucrurile». Le-a spus el: «Ce mă socotiți că sunt?» (Căci se bucura de o mare prețuire la toți, nu în chip mincinos, ci cu adevărat). Îi spusese: «Te știm pe tine omul lui Dumnezeu». Atunci le-a zis: «Credeți în mine. Iată, mă fac chivernisitorul (îngrijitorul) lor în numele vostru». Și, luând banii și folosind contribuția lor, a tocmii ca la trei sute de paturi și s-a îngrijit de cei îmbolnăviți de foame, înmormântând pe cei morți, iar pe cei ce aveau nădejde de viață doctoricindu-i. Simplu, tuturor celor ce veneau mânați de foame le dădea adăpost și ajutor zilnic din cele ce i se dădeau lui. Împlinindu-se anul și urmând belșugul și plecând toți acasă, nemaivând el ce să facă, a reintrat în chilia lui și a adormit întru Domnul după un an^{xviii}.

Datele furnizate de Paladie se armonizează și se completează cu cele indicate la scurt timp de către episcopul Cyrului. Astfel, Teodoret subliniază implicarea „minunatului Efreem”, care „a fost un strălucit scriitor la sirieni”^{xix} în lupta de apărare a cetății aflate

^{xviii} PALADIE, *Istoria laudică (Lavsaicon)*, 40, traducere, introducere și note de Pr. D. Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 92-93.

^{xix} TEODORET, EPISCOPUL CIRULUI, *Istoria bisericească*, II, 30:11, trad. Pr. V. Sibiescu, în coll. *Părinți și scriitori bisericești*, 44, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 127.

la hotarul dintre cele două mari Imperii. Cea de-a doua mențiune este mai cu seamă un encomion dedicat Sfântului sirian, precizându-se locul viețuirii sale, activitatea ca ascet și inmograf, dublată de lupta împotriva ereziilor prin intermediul textelor sale teologice și inmografice:

„În acest timp se distingea la Edesa minunatul Efraim, iar la Alexandria, Didim; amândoi scriau contra dușmanilor adevărului dogmelor. Efraim (Efreem) folosea limba sirienilor pentru a împrăști razele duhovnicescului har. Nu se adăpase din învățătura elinească (păgână), ba a combătut diferitele erori ale păgânilor și a dat pe față mișelia întregii meșteșugiri rele a ereticilor. Tot așa, când Armonios al lui Bardesanes a compus odată niște cântări în care amesteca necredința cu dulceața melodiei și-i încânta pe cei ce le ascultau, vânându-i spre pierzanie, Efreem a luat de la aceste cântări armonia melodiei și a insuflat credința cea adevărată, oferind celor ce-l ascultau o doctorie foarte plăcută și totodată folositoare. Aceste cântări fac și acum mai strălucite sărbătorile martirilor celor purtători de biruință [...] Efreem Sirul și Didim au strălucit în acel timp între pustnicii și râvnitorii virtuții”^{xx}.

Cert este că cercetarea patristică contemporană, bazându-se în parte și pe cuprinsul textului sinaxarial^{xxi}, consideră că Sfântul

^{xx} TEODORET, EPISCOPUL CIRULUI, *Istoria bisericească*, IV, 29:1-4, p. 194.

^{xxi} ***, *Mineiul pe ianuarie*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010, p. 478: „Cuviosul Părinte Efreem era de neam sirian, din părțile Răsăritului. Dreapta credință a învățat-o de la părinții săi în vremea împăratului Teodosie cel Mare. Din tinerețe a iubit viața călugărească. Despre el se spune că Dumnezeu i-a turnat har pe buze. Cu acest har a scris multe cărți pline de umilință. Și cu ele a îndreptat pe mulți către viața cea îmbunătățită. Chip și pildă a ajuns pentru Cuvioșii care s-au hotărât pentru

Efrem s-a născut în (cca.) anul 306, în cetatea Nisibe, din părinți creștini. După unele teorii, neacceptate astăzi, părinții săi par a fi fost păgâni, tatăl său fiind chiar preot al zeului Abnil, al cărui templu a fost distrus de împăratul Iovian. După aceleași teorii, se pare că s-a căsătorit cu o creștină și că era deja creștin^{xxii}. Sub influența episcopului Iacob de Nisibe, va intra în cinul monastic, se va forma teologic și va fi hirotonit diacon.

În anul 363, în urma înfrângerii trupelor bizantine ale împăratului Iovian și a ocupării cetății Nisibe de către perși, Sfântul Efrem se va retrage în Edessa, unde va deveni fondatorul Școlii catehetice a perșilor și cel mai cunoscut profesor al ei. „Școala perșilor”, înființată de Părintele sirian, avea o organizare semi-monastică, unde erau studiate texte de natură biblică, teologică și filosofică^{xxiii}. În Edessa va dezvolta o adevărată activitate pastoral-misionară, înființând chiar coruri de femei, care cântau în cadrul cultului divin public.

viețuirea sihăstrească. Învățații teologi laudă scrierile și versurile Părintelui Efrem Sirul, numindu-l întemeietorul Ortodoxiei în Siria de Răsărit. A trecut la Domnul în anul 373”.

^{xxii} Pr. Ioan G. COMAN, *Patrologie*, Ed. Mănăstirii Dervent, Constanța, 2019, p. 144.

^{xxiii} Adam H. BECKER, *Fear of God and the Beginning of Wisdom. The School of Nisibis and Christian Scholastic Culture in Late Antique Mesopotamia*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2006, p. 41; Andrei MACAR, „Structuri de învățământ religios în Edessa. «Școala perșilor»”, în: *Studii Teologice*, XI (2015), 1, pp. 129-158 (aici p. 140). A se vedea, de asemenea, și: Sebastian BROCK, „The Theological Schools of Antioch, Edessa and Nisibis”, în: Habib BADR et alii (eds), *Christianity - A History in the Middle East*, Middle East Council of Churches, Beirut, 2005, pp. 143-160 [trad. rom.: „Școlile teologice de la Antiohia, Edessa și Nisibis”, trad. A. Macar, în: *Teologie și Viață*, XXVI (2016), 1-4, pp. 149-168].

La data de 9 iunie 373 (conform *Chroniconului* cetății Edessa), Efrem va muri în cetatea Edessei, înmormântat după un ritual auster. Biserica Ortodoxă va cinsti memoria sa sfântă în fiecare an la data de 28 ianuarie, slăvind-l ca pe cel care este „vas încăpător al darurilor Sfântului Duh”^{xxiv}.

În ceea ce privește viziunea teologică referitoare la rugăciune, Sfântul Efrem sondează ideile sale având la bază, pe de o parte, textul scripturistic (de unde își preia paradigme veridice), iar pe de altă parte, propria și experiență duhovnicească. Reușește deci să compună texte cu structură și forme bivalente. Spre exemplu, *plânsurile* sale se comportă atât ca rugăciuni de tânguire, cât și ca veritabile tratate dogmatice despre pocăință, de vreme ce opera efremiană – de care aceste plânsuri sunt cele mai dependente – analizează întocmai multiplele palete hermeneutice ale pocăinței (*Despre judecata ta și despre mărturisire [a doua cuvântare]*; în original: *Ἐλεγχος αὐτοῦ καὶ ἐξομολόγησις*)^{xxv}. Aceeași situație se petrece și în cazul rugăciunilor închinare Maicii Domnului, care au atât caracter de exortare/exortativ, cât și exprimări dogmatice mariologice, într-o perfectă armonizare cu didascaliala creștină^{xxvi}.

^{xxiv} ***, *Mineiul pe ianuarie*, p. 475.

^{xxv} A se vedea dependența acestor plânsuri de alte opere efremiene în cadrul subcapitolului *Note privind traducerea de față*, precum și în aparatul critic al fiecărei traduceri în parte, acolo unde am indicat între asterixuri (*) dependența textuală.

^{xxvi} Despre viziunea mariologică a Sf. Efrem Sirul, a se vedea următoarele studii/monografii: Pr. Andrei EFTIMIE, „Sfânta Fecioară Maria în imnografia Sfântului Efrem Sirul”, în: *Mitropolia Ardealului*, IV (1959), 1-2, pp. 80-85; Ion CARAZA, „Imnele Sfântului Efrem Sirul despre Maica Domnului”, în: *Studii Teologice*, XIX (1967), 7-8, pp. 456-466; Ligia MAN,